

ВТІЛЕННЯ КОДЕКСУ КАНОНІВ СХІДНИХ ЦЕРКОВ В УКРАЇНІ І ДΙΑСПОРІ¹

Вступ

Однією із функцій церковного закону є охорона вчительського уряду Церкви та її єдності. Однак, право не з'являється з порожнечі, а приходить у підготовлений ґрунт. Спочатку богослови та єпископи поодиноких Церков свого права – в яких діє і через які проявляється Вселенська Церква – повинні визначити свою еклезіологічну ідентичність. Така персональність будується на основі походження, виростає зі всесторонніх традицій християнського буття у конкретному культурному... середовищі. Тільки на основі власної ідентичності можна говорити про доцільність того чи іншого закону та про його вкорінення в життя конкретної Церкви. Виходячи з ідеї необхідності такого пошуку, а також, думаючи про узгодження проголошеного найвищим церковним законодавством спільного закону, необхідно допустити критику, як будуючий елемент, для скріплення єдності Церкви і служіння Римського Архиєрея. Іван Павло II в Апостольському Листі “Світло Сходу” писав: “Очікуємо навернення Латинської Церкви, щоб шанувала і в повноті цінила гідність християн Сходу”.²

---

¹ Виступ митрофорного протоієрея доктора Михайла Димида на Конференції у Люблінському Католицькому Університеті, 22 лютого 2002 р.

² OL 21.

Ця позитивна критика Кодексу Канонів Східних Церков є важливою також з огляду на існуючу ментальність, в якій уживаються дві концепції Української Греко-Католицької Церкви. Згідно з однією – існує одна Римська Церква, а вже в цій Римській Церкві є єпархії та вірні іншого обряду. Друга концепція базується на документах, опрацьованих єпископами Київської Церкви перед Берестейською Унією і згідно з якими, права цієї та інших Східних Церков походять із власного таїнственного життя. Цю лінію вже в ХХ ст. продовжували Андрей Шептицький, Йосиф Сліпий, Мирослав Любачівський. Можна вважати, що такий погляд підтримали Отці II Ватиканського Собору. Іван Павло II писав на це так: “Характерна автономія в дисципліні, якою втішаються Східні Церкви, не походить із привілеїв наданих Римською Церквою, але з самого закону, яким ці Церкви втішаються з часів Апостолів”.³ УГКЦ вважає себе наслідницею Київської Церкви, тої самої Церкви на основі якої творилися Російська Православна Церква, Українські Православні Церкви, Польська Православна Церква. Частина цієї древньої Церкви підтримує сьогодні сопричастя з Римським Апостольським Престолом.

Тези

Виходячи із цього вступу, хочу заторгнути лише кілька основних проблем, які ставить перед нашою Церквою проголошення Кодексу: 1) питання територіальної юрисдикції патріарха/верховного архиєпископа і персональних прав, в тому числі питання одруженого священства поза територією Східних Церков; 2) Партикулярне Право УГКЦ; 3) канон 57 і можливість чи неможливість нині проголошувати Патріархати.

Всі патріархи Східних Католицьких Церков та більшість каноністів стверджують, що територіальні межі юрисдикції та пастирської опіки патріарха не відповідають сучасності і створюють проблеми з реалізацією душпастирських завдань. По-перше, цей принцип суперечить еклезіології, згідно з якою

---

³ Euntes in mundum, 10.

Рим не є Матірною Церквою жодного Східного Патріархату⁴ і що їхня церковність і їхня сотеріологічна місія не залежить від унії чи не-унії з Римом. Крім того, сучасна практика всіх православних патріархів показує можливість вийти поза межі вузького принципу території. Зважаючи на потреби вірних, на міграцію та глобалізацію, територіальність втратила свій сенс. Саме персональний характер права має зараз дуже велике значення. В тому аспекті Кодекс обмежує Східні Католицькі Церкви та їх патріархів, оскільки надає ексклюзивне право Римському Архиєрею вирішувати і надавати привілеї там, де є своє власне право. Закон не може не змінюватися в тій частині древніх Церков, які є в єдності з Римом, тоді як в інших він набуває потужного розвитку.

Синод УГКЦ ще у 1991 і в 1992 рр.⁵ створював проект, відмінний від канн. 146-150 – *ius speciale* – з піднесенням питання творення епархій, їхнього підпорядкування і призначення єпископів поза територією. Останнім часом про це була мова навіть на ватиканському конгресі каноністів з приводу Х-ліття ККЦ, де кардинал Анджело Содано відповів негативно на прохання розширення звичайної юрисдикції патріархів на своїх вірних, які, в багатьох випадках, в більшості, вже не мешкають на власних територіях.⁶

Тут варто згадати також про священство одружених чоловіків. Це – конкретний приклад того, як права конкретної Церкви, які є відмінними від Церкви Римської, нівелюються через територіальні рамки, навіть незважаючи на це, що Кодекс про це виразно не згадує. Тобто практика, яка є властива на території, визнається неадекватною для вірних даної Церкви, поза територією.

---

⁴ Cf. Grégoire III Laham, patriarca di Antiochia dei Greco-Melkiti, "Intervento alla settima congregazione generale della decima assemblea generale ordinaria del Sinodo dei Vescovi", *Vatican Information Service*, (Venerdì, 5 ottobre 2001).

⁵ Рішення і постанови Синодів УГКЦ 1989-1997, Львів 1998, 14.

⁶ Osservatore Romano, Il discorso del Cardinale Angelo Sodano Segretario di Stato, 24 nov. 2001.

Хоч це і не найкраще порівняння, але є православні і англіканці, яких священнослужителі є в подружньому стані. Але факт їхнього існування не є проблемою для Римо-католицької Церкви. Негативні моменти і приклади є в кожному стані посвяченого життя. Проблема є якраз в бажанні бути настільки християнином, щоб шанувати інакше.

Конкретний приклад Перемисько-Варшавської Архиепархії, на території якої, Голова й Батько цієї Церкви є фактично як гість. А це одна із перших епархій Київської Церкви, яка, через різні канонічні рішення, нині вже не є в Київській Церкві. Все це було здійснене без дотримання процедури, визначеної в кан. 146, пар. 2.

Треба додати, що і на власній території є проблема застосування Кодексу, наприклад канону 182 про свобідний вибір і призначення єпископів, вибраних Синодом; відчувається невластивий тиск з боку Римської курії.

Наступною проблемою є питання партикулярного права. Партикулярне Право УГКЦ довгий час вже опрацьовується українськими каноністами (з 1985 р. діє Синадальна Комісія). Багато очевидних питань вирішуються, але основні питання якраз ні, бо зустрічаються ці обмеження, які стосуються самої концепції Церкви, її структурного завершення. Практично Церкви *sui iuris* нині не є *sui iuris*, бо властиво вони більше керуються своїм правом в визначних справах. Цю роль перебрав Кодекс Канонів Східних Церков. Цей документ, нині, подає загальні рамки, поза які ті Церкви не можуть виходити. Кардинал Мирослав Любачівський писав таке: “Читаючи між рядками, можна припускати, що новий Кодекс – це та модель, яку Баламанд вважає неприйнятною”.⁷

І останнє питання. Коли говорити про структурне завершення, то ми говоримо про канон 57, який ніколи не приміювався, і дуже важко, щоб він зреалізувався, в тій формі, в якій він є, після енцикліки *Ut unum sint* і екуменічного прямування цілої Церкви. Він би міг зреалізуватися, якби той

---

⁷ І. Мончак, Самоуправна Київська Церква, Львів 1994, 158.

канон інтерпретувати не як “заснування” а радше “визнання” патріархату, в розумінні самої еклезіології Східних Церков з’єднаних і не з’єднаних з Римом. Для цього мусить бути сильним переконання, що такий чи інший спосіб скріплення структури помісної Церкви ніколи не може бути приниженням для першого серед єпископів – Римського Архиєрея.

УГКЦ це все турбує, бо ми є динамічною Церквою і дуже скоро зараз розвиваємося. Це не так завдяки мудрості чи скоординованим зусиллям, як молитві і вірності наших мучеників та ісповідників. Цей динамізм ніхто вже нині не заперечує. Всі його відчували, коли Папа Іван Павло II відвідував нас. Ми це вважаємо підкріпленням нашої католицькості і в тому дусі хотіли б поставити остаточну крапку над згирдливим поняттям уніатизму. Бо лише таким чином зможемо бути прикладом, сприйнятливим для православних Церков, для здійснення остаточної єдності кожної Церкви з Петром і нашої Київської Церкви в своєму нутрі.